

*Landeninformatie
Bos en Hout*

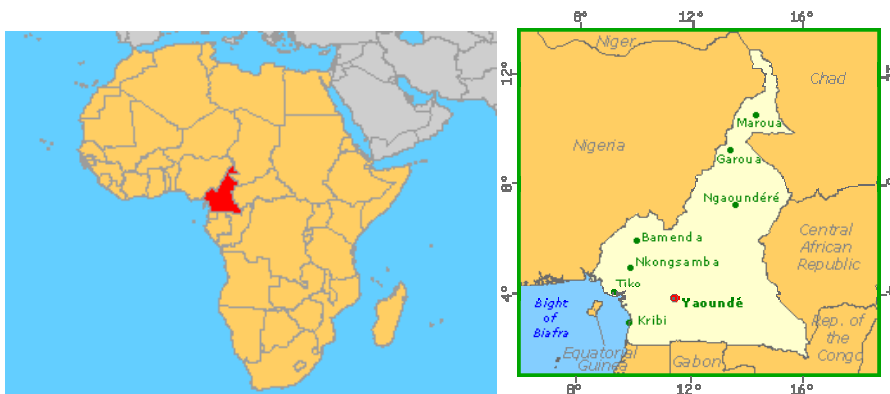
Kameroen

*Uitgave: Stichting Probos
In opdracht van: VVNH*

Wageningen, mei 2004

KAMEROEN

Totale landoppervlakte: 46 miljoen ha (13,5 x Nederland); bosoppervlak: 20 miljoen ha; bevolking: 15 miljoen inwoners; BNP per hoofd van de bevolking: \$2,000; inflatie gemiddeld 5%; rondhoutproductie 11 miljoen m³; export rondhout 250.000 m³

1. De bosbouwsituatie in het kort samengevat

Kameroen heeft binnen zijn landsgrenzen qua biodiversiteit een van de rijkste maar tevens een van de meest bedreigde bossen van het Congobekken. Het Congobekken is op het Amazonebekken na het grootste aaneengesloten gebied met tropisch regenwoud ter wereld, met een totale oppervlakte van bijna 200 miljoen ha. Jaarlijks verdwijnt er in dit gebied echter meer dan een miljoen ha bos door ontbossing. Kameroen heeft ongeveer 20 miljoen ha bos, waarvan 18 miljoen ha tropisch regenwoud. De FAO Forest Resource Assessment schatte het totale bosareaal in 2000 iets hoger in, namelijk 23 miljoen ha.

Vooral het zuiden van Kameroen is dicht bebost met meer dan 40% van het landoppervlak bedekt met tropisch regenwoud, terwijl het midden en noorden van het land voor 30% is bedekt met open savannebos (4 miljoen ha) en stuiksavanne (2 miljoen ha). De belangrijkste commerciële houtsoorten zijn Ayous (*Triplochiton scleroxylon*), Sapelli (*Etandrophragma cylindricum*) en Azobé (*Lophira slata*). Kameroen heeft een betrekkelijk gering areaal houtplantages (80.000 ha). Ongeveer 6% van de bossen is beschermd. Jaarlijks verdwijnt er door ontbossing circa 220.000 ha bos.

De bevolking van Kameroen neemt in snel tempo toe van 9 miljoen in 1980 tot 15 miljoen in 2000. Grote delen van het bos in Kameroen zijn in de afgelopen decennia omgevormd voor de landbouw en de bossen worden bedreigd door bosexploitatie, die vrijwel overal plaatsvindt waar het maar mogelijk is. Zelfs in de meest afgelegen delen van het tropische regenwoud (in het oosten van Kameroen) zijn kapconcessies uitgegeven. In 1994 heeft Kameroen een nieuwe boswet aangenomen (zie paragraaf 2.1). Samen met zijn buurlanden probeert Kameroen om de bosbouw hoog op de politieke agenda te krijgen. Echter, illegale kap en corruptie blijven een groot probleem, met als gevolg een aanzienlijke milieudegradatie en verlies van inkomsten voor de overheid.

Tabel 1: Landoppervlak, bosoppervlak en ontbossing in Kameroen

Bosbedekking	Verandering bosbedekking 1990 - 2000	
Ha	Ha/jaar	%/jaar
23.858.037	-221.763	-0.9

(Bron: FAO Forest Resource Assessment 2000)

De bosbouwsector draagt voor 10% bij aan het bruto nationaal product en voor 30% aan de inkomsten uit export. Circa 55.000 mensen werken in de bosbouwsector. Houtoogst speelt een sleutelrol in de lokale en nationale economie. Met de afnemende oliereserves zullen de bossen nóg belangrijker worden als een bron van inkomsten uit de export. Hout is momenteel het vierde exportproduct, na aardolie, koffie en cacao.

Schattingen van het totale bosareaal in Kameroen in de negentiger jaren variëren van 19,6 tot 23,8 miljoen ha. De meeste inventarisatiegegevens zijn echter al bijna 10 jaar oud. In 1995 was nog ongeveer 40% van het landoppervlak van Kameroen bedekt met bos. De natuurlijke vegetatie volgt een neerslaggradiënt van zuid naar noord, met regenwouden in het zuiden en oosten van het land tot aan droge struiksavannes in het 'semi-aride' uiterste noorden (Soudano-Sahelzone). Door de grote geografische verschillen is de fauna en flora van Kameroen bijzonder rijk en gevarieerd: er komen ongeveer 8.000 plantensoorten voor en meer dan 1000 verschillende zoogdieren, vogels en reptielen, waarvan een opmerkelijk aantal endemische en bedreigde soorten (tabel 2).

Tabel 2: Biodiversiteit in het Kameroense bos samengevat

Planten: 8000 soorten
Zoogdieren: 409 soorten, waarvan 14 endemisch en 32 soorten bedreigd.
Vogels: 690 soorten, waarvan 8 endemisch en 14 soorten bedreigd.
Reptielen: 183 soorten, waarvan 21 endemisch en 3 soorten bedreigd.

2 Bosbeleid

2.1 Boswetgeving

In de nieuwste Kameroense Boswet van 1994 (gevolgd door gedetailleerde uitvoeringsinstructies in 1995) is vastgelegd dat de staatsbossen minimaal 20% van het totale landoppervlak moeten uitmaken. Er worden diverse categorieën onderscheiden: strikte natuurreservaten, productiebos, beschermd bos, recreatiebos, herbebossinggebieden en botanische tuinen. Voor de praktijk is het onderscheid tussen het 'permanente bosgebied' (Domaine Forestier Permanent) en het 'niet-permanente bosgebied' van belang¹. Tot het permanente bosgebied behoren de productiebossen, de bosreservaten en de dorpsbossen. De boswet bevat diverse regels waaraan de bosexploitatie moet voldoen. Zo zijn bosexploitatiebedrijven die concessies hebben verworven verplicht tot het indienen van bosbeheersplannen aan het Ministerie van milieu en bossen (MINEF) binnen drie jaar na toekenning van hun concessies. In de afgelopen 20 jaar zijn er voor 81% van het Kameroense bos (17 miljoen ha) kapconcessies uitgegeven en heeft er inmiddels vrijwel overal houtoogst plaatsgevonden².

De website van de FAO Forestry³ geeft de volgende relevante wetten aan voor de Kameroense bos- en houtsector:

- Decreet over de oprichting van het 'Centre national de développement forestier' in 1981 (nr. 223)
- Decreet over de oprichting van het 'Office national de régénération des forêts' in 1982 (nr. 636)
- Decreet over het bosbeheer van 1983 (nr. 169)
- **Boswet van 1994** ('Régime des forêts, de la faune et de la pêche') (nr. 1) en de praktische uitwerking ervan in 1995 (nr. 531), herziening van 1996 (nr. 237) en herziening van 1999 (nr. 1 en 11)
- Decreet over de voorwaarden om het bosbeheer ('Régime des forêts') in werking te stellen van 1994 (nr. 436) plus herziening van 1995 (nr. 532) en herziening van 2000 (nr. 92)
- Decreet over een voorlopig kader voor het landgebruik in de zuidelijke boszone van 1995 (nr. 678)
- Decreet over de voorwaarden voor de rechten en het innen van belasting mbt bosbouwactiviteiten van 1996 (nr. 642)
- Decreet over de organisatie van het ministerie van bossen en milieu van 1998 (nr. 345)
- Decreet over de inwerking treding van artikel 71 uit de nieuwe boswet van 1999 (nr. 781)
- Decreet over het 'Programme de sécurisation des recettes forestières' van 1999 (nr. 370)

¹ <http://www.globalforestwatch.org/english/cameroon/forests.htm#legislation>

² <http://www.globalforestwatch.org/english/cameroon/index.htm>

³ <http://www.fao.org/forestry/foris/webview/forestry2/index.jsp?siteId=5081&langId=1>

- Bepaling over het instellen van een permanent evaluatiecomité voor de toepassing van de resoluties van de verklaring van Yaoundé over de bescherming en het duurzame beheer van tropische bossen van 1999 (nr. 29 en 78)
- Bepaling over de evaluatie-procedures, de monitoring en controle van de in gebruikname van bosbeheersplannen voor productiebossen behorende tot het 'Domaine Forestier Permanent' van 2001 (nr. 222)

Vooraf wat betreft de beheersmaatregelen voor productiebossen was de boswetgeving van 1981 toe aan een grondige herziening, aldus het ministerie van milieu en bossen in samenwerking met de Wereldbank. De nieuwe Boswet van 1994 streeft een duurzaam gebruik van Kameroun's bossen na. De Wereldbank heeft deze nieuwe boswet zelfs als model voorgesteld voor de hele regio. De belangrijke veranderingen ten opzichte van de boswet van 1981 zijn:

- * Verdeling van concessies door opbod
- * Nieuw systeem van belasting en houtprijzen
- * Verplichting tot het maken en uitvoeren van bosbeheersplannen
- * Verbod op de export van rondhout
- * Bescherming van de biodiversiteit
- * Voorzieningen voor dorpsbossen (community forestry)

2.2 Toezicht en uitvoering

Het bos dat in eigendom is van de overheid, het Domaine Forestier Permanent, wordt beheerd door ONADEF (Office de Développement des Forêts) van het ministerie van landbouw, waarbij de 'Direction des Forêts' het feitelijke beheer voert van de staatsbossen. ONADAEF is tevens verantwoordelijk voor herbebossing, milieubescherming, bosinventarisaties en het maken van bosbeheersplannen.

Het vaststellen en beheren van beschermde gebieden voor het wild waren in de voormalige boswet van 1981 redelijk goed geregeld. Het Ministerie van Toerisme (Délégation Générale du Tourisme) is verantwoordelijk voor het wildbeheer en voor het beheer van de nationale parken. Kameroen krijgt daarbij steun van diverse internationale NGO's en door de FAO, UNDP, IUCN en WWF. Deze organisaties focussen op de ontwikkeling van nationale parken, met name in het laagland regenwoud in het zuiden en oosten van Kameroen, die in het verleden minder goed beschermd zijn geweest. Geleidelijk aan is er een netwerk van nationale parken ontstaan, die de aanwezige klimaatszones goed weerspiegelen. De nationale doelstelling om 20% van het landoppervlak als beschermd gebied aan te wijzen en te beheren is voor de helft daadwerkelijk gerealiseerd in 2000. De natuurbeschermingsactiviteiten in Kameroen zijn toonaangevend voor west en midden Afrika, maar volgens de FAO en Wereldbank blijft het noodzakelijk om financiële en personele ondersteuning te bieden om de natuurbescherming overeind te houden. Locale landbouw- en veeteeltmethoden (o.a. gekenmerkt door conflicten met rondtrekkende veehouders die de 'brouse' aansteken) blijven de biodiversiteit van de beschermde gebieden nog steeds ernstig bedreigen. Andere beheersproblemen zijn: onvoldoende wegen binnen de natuurreservaten waardoor o.a. het ecotoerisme beperkt blijft, ernstige stroperij, bosbranden en de vernieling van landbouwgewassen door wild dat uit de reservaten trekt en lokaal overlast bezorgt (o.a. door olifanten).

Navolging van de boswet is een groot probleem: een beperkt aantal bosexploitatiebedrijven (25) hebben driekwart van de concessies in handen en in 1998 bleek meer dan de helft van de verstrekte vergunningen voor bosexploitatie zich niet aan de nieuwe regels te houden⁴. De praktische toepassing van de nieuwe boswet van 1994 heeft dus nog een lange weg te gaan. Toch heeft het gezorgd voor een 40% toename van de belastingen per kubieke meter geogst hout. Volgens Global Forest Watch heeft het systeem van open inschrijving voor nieuwe concessies, waarbij de hoogste bidder de concessie krijgt, nog niet geleid tot stringente naleving van de nieuwe boswet: zo bleek dat tot aan 2002 minder dan een derde van de verleende concessies zich hieraan volledig hebben gehouden. Er vindt nog veel illegale kap plaats en er is veel corruptie in Kameroen^{4, 5}.

⁴ Bikié, H. 2000. An overview of logging in Cameroon. Global Forest watch report. World Resources Institute, Washington.

⁵ <http://www.globalforestwatch.org/english/cameroon/index.htm>.

2.3 Certificering

Afrikaanse landen kunnen steunen op de richtlijnen voor duurzaam beheer die gezamenlijk zijn opgesteld binnen ATO-(African Timber Organisation) en ITTO-kader. Zo is er in Kameroen in 1996 veldonderzoek verricht, om criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer te testen. In datzelfde jaar is de nationale werkgroep voor certificering opgericht. Deze nationale werkgroep heeft belangrijk werk verricht, zoals het organiseren van workshops en trainingen, boseigenaren overtuigen om over te gaan tot certificering, pre-audits uitvoeren en zowel nationaal als internationaal goede contacten te leggen. Desalniettemin is certificering van duurzaam bosbeheer in Kameroen (en eigenlijk heel centraal Afrika) erg lastig van de grond te krijgen. De belangrijkste oorzaken van het moeilijk van de grond komen van certificering in Kameroen zijn, naast gebrek aan financiële middelen: verschillen in het bosbeheer in de praktijk, gebrek aan overtuiging voor het belang van certificering van duurzaam bosbeheer en een gebrek aan kennis (nationaal) om de certificering in de praktijk uit te voeren⁶. Ook de wijze van toekenning van concessies werkt vertragend voor certificering. De Kameroense concessies (op dit moment 110 stuks, die in grootte variëren van 30.000 tot 150.000 ha), worden elk d.m.v. inschrijving aan grote (Europese) multinationals toegekend. Een bedrijf dat een concessie toegekend krijgt heeft drie jaar de tijd om een beheerplan te overleggen, deze in de praktijk te brengen en vervolgens, na goedkeuring door de overheid, de concessie definitief wordt toegekend. Een audit voor certificering kan dus op z'n vroegst in het vierde jaar plaatsvinden². Verwacht wordt dat de eerste FSC certificering in Kameroen in 2004 zal volgen. Echter, eind november 2003 meldt het vakblad Houtwereld⁷ dat FSC certificering in Kameroen en Ghana het slachtoffer lijken te worden van de 'marketing' van Belgische en Nederlandse importeurs. Volgens de Houtwereld wordt hout uit de betreffende concessies nu al onder het mom van 'FSC gecertificeerd medio 2004' op de markt gebracht en worden kopers dus enigszins voor de gek gehouden en dat is voor het consumentenvertrouwen in het keurmerk een slechte zaak, aldus de Houtwereld.

Daarnaast is het Pan African Forest Certification-system (PAFC) opgezet - in navolging van het PEFC - door veertien investeerders/bedrijvengroepen die tezamen 14 miljoen hectare aan bosconcessies bezitten. Het PAFC gaat gelden voor dertien Afrikaanse landen. Het onderliggende document werd september 2001 goedgekeurd en is gebaseerd op de ATO-, CIFOR- en ITTO-systemen. CIFOR (Centre for International Forestry Research) levert een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming van duurzaam bosbeheer in Afrika. In Kameroen zijn veldtesten succesvol afgerond. Recent is een accreditatiewerkgroep geformeerd. Zodra deze functioneert, kan de daadwerkelijke certificering van concessies en houtproducten in de dertien deelnemende landen starten. Aan de totstandkoming van het PAFC is reeds zes jaar gewerkt⁸.

2.4 Bedreigingen

Bijna 10% van het bosoppervlak van 1980 is verdwenen door landbouwkundig gebruik als gevolg van de toenemende bevolkingsdruk. Meer dan 20% van het bos (ongeveer 5 miljoen ha) is gedegradeerd door selectieve kap, bosbranden en overbejaging⁹. Behalve ontbossing vormt dus ook de bosdegradatie een ernstig probleem. Bovendien zijn de bossen van Kameroen door de toegenomen bevolkingsdichtheid zeer kwetsbaar voor verdere degradatie. Door de houtoogst worden de nog aanwezige resten van het oorspronkelijke oerbos in hoog tempo ontsloten. Daardoor loopt de lokale fauna ernstig gevaar ten prooi te vallen aan stropers (olifanten, gorilla's en chimpansees)¹⁰. Qua ontbossingsnelheid staat Kameroen in deze regio op de tweede plaats (na de centraal Afrikaanse republiek)¹¹.

3. Houtbeleid

⁶ Mimbimi Esono, P. M., Certifying Africa, ITTO Tropical Forest Update, nr. 3, 2003

⁷ Hardhout Afrika, Export loopt terug, Houtwereld, nr. 23, 27 november 2003

⁸ Centrum Hout, De Stand van Zaken, Duurzaam bosbeheer en houtkeurmerken, 2003

⁹ Bikié, H. 2000. An overview of logging in Cameroon. Global Forest watch report. World Resources Institute, Washington

¹⁰ Gartlan, 1989. La conservation des écosystèmes forestiers du Cameroun. IUCN's Tropical Forest Programme.

¹¹ Global Forest Watch (<http://www.globalforestwatch.org/english/cameroon/index.htm>)

Kameroen is een van de meest vooraanstaande producenten en exporteurs van stammen en gezaagd hout in Afrika. Het produceert tevens finer en multiplex. Brandhout is voor de binnenlandse markt heel belangrijk.

In 1998 was de bosbouwsector goed voor 10% van het Bruto Nationaal Product. Het levert dus een belangrijke bijdrage aan de nationale economie. De bossen van Kameroen zijn een belangrijke bron van tropisch hardhout voor de wereldhandel, met een jaarlijkse export van 1,7 miljoen m³ in 1997. De export van stammen neemt hierbij (nog steeds) een zeer belangrijke plaats in met meer dan 70% van het exportvolume (maar het vertegenwoordigt slechts 46% van de totale omzet van de houtexport). Azië is nu al - en zeker op de iets langere termijn - de belangrijkste afzetmarkt voor Kameroen's hout. Omdat de Aziatische kopers geïnteresseerd zijn in een groter aantal houtsoorten, vergeleken met de traditionele Europese marktpartijen, zal de houtoogst naar verwachting intensiever gaan worden: meer m³ per ha en meer soorten. Van de 300 verschillende boomsoorten die in Kameroen voorkomen, worden er 80 commercieel geoogst. Van deze 80 houtsoorten zijn er slechts 5 die meer dan de helft van de totale export uitmaken. Van de twee belangrijkste houtsoorten, *Ayous* en *Sapelli*, wordt jaarlijks meer dan een half miljoen m³ geëxporteerd.

Het totale houtvolume voor de binnenlandse markt neemt af, wat mede het gevolg kan zijn van de devaluatie van de CFA (met 100%) in 1994. Alleen brandhout wordt overwegend binnenlands gebruikt. De hoeveelheid brandhout die jaarlijks wordt geoogst, is vier keer zo groot als de hoeveelheid die industrieel wordt verwerkt. Bijna 80% van de nationale energiebehoefte van Kameroen wordt gedekt door brandhout: in totaal ongeveer 9 miljoen m³ per jaar.

3.1 Houtoogst

Binnen het beleid van de overheid heeft de houtoogst een sleutelrol. De overheid is van plan om het bosoppervlak dat jaarlijks geoogst mag worden tot 230.000 ha te beperken. Wanneer de intensiteit van de houtoogst plaatsvindt zoals thans het geval is, dan zal er jaarlijks ongeveer 1.1 miljoen m³ hout geoogst worden. Dit is dan een 63% reductie ten opzichte van de houtproductie van 1998.

3.2 Houtproductie

Tot aan het midden van de tachtiger jaren was de houtoogst in Kameroen nauwelijks aantrekkelijk vanwege de slechte toestand van de wegen. Slechts enkele (voornamelijk buitenlandse) bosexploitatiebedrijven waren toen actief. De devaluatie van de francCFA in 1994 zorgde echter voor een betere uitgangspositie voor oogst van bosproducten. De laatste jaren is het bos steeds meer opengesteld voor exploitatie terwijl ook het aantal houtsoorten dat wordt geoogst, toeneemt.

De bosexploitatiesector wordt nog steeds gedomineerd door buitenlandse ondernemingen, die de financiële en technische capaciteit hebben om de logistieke problemen te kunnen overwinnen. In 1997 waren er 113 geregistreerde bosbouwondernemingen actief in het zuiden en oosten van Kameroen⁶. In 2000 produceerde Kameroen ongeveer 11 miljoen kubieke meter stamhout per jaar, waarvan de helft afkomstig was uit de bossen uit de oostelijke provincie¹². Het nieuwe overheidsbeleid om meer toegevoegde waarde te creëren door het stimuleren van lokale houtverwerking en door toepassing van duurzaam bosbeheer heeft vanaf de zomer van 1999 geleid tot een ban op de export van stammen. Deze ban is echter niet geëffectueerd: de belangrijkste houtsoorten voor de export – *Ayous* en *Sapelli* – werden erbuiten gehouden, alhoewel er iets later dat jaar er toch weer een ban op de export van *Sapelli*-stammen werd uitgevaardigd. Met het verbod op de export van stammen heeft de houtverwerkende sector in Kameroen een snelle ontwikkeling doorgemaakt. Eind 2000 waren er 66 zagerijen met een gezamenlijke verwerkingscapaciteit van 2,6 miljoen m³¹³. Echter anno 2003 was slechts de helft hiervan

¹² <http://www.fao.org/forestry/foris/webview/forestry2/>

¹³ FOSA 2001. Document national de prospective. L'étude prospective du secteur forestier en Afrique.

nog in bedrijf. De andere helft kan het financieel niet bolwerken, met als gevolg dat de houtexport vanuit Kameroen drastisch is teruggelopen¹⁴.

Tabel 3: Houtproductie 1993-2001

	Units x1000	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Roundwood	Cum	11318	11935	12310	12552	12170	11064	10865	11005	10992
Industrial Roundwood	Cum	2936	3311	3588	3733	3255	2107	1832	1894	1809
Sawlogs and Veneer Logs	Cum	2096	2447	2700	2820	2317	2016	1767	1809	1809
Other Indust Roundwd	Cum	840	864	888	913	938	91	65	85	0
Wood Fuel	Cum	8382	8624	8722	8819	8915	8957	9033	9111	9183
Wood Residues	Cum	0	0	0	0	10	11	11	11	11
Sawnwood	Cum	579	647	676	685	560	588	600	900	1150
Sawnwood (NC)	Cum	579	647	676	685	560	588	600	900	1150
Wood-Based Panels	Cum	74	74	74	74	151	148	145	107	115
Veneer Sheets	Cum	31	31	31	31	61	59	53	70	80
Plywood	Cum	43	43	43	43	90	89	92	37	35
Paper and Paperboard	Mt	5	5	5	5	0	0	0	0	0
Other Paper+Paperboard	Mt	5	5	5	5	0	0	0	0	0

(Bron: FAO: Forestry - Cameroon)

Concessies

Bosexploitatiebedrijven moeten een vergunning aanvragen bij het ministerie van milieu en bossen (die daarbij samenwerkt met de Wereldbank) om te mogen oogsten. Zo'n vergunning (certificaat) geeft het recht op de houtoogst binnen de concessie (tot 200 000 ha). Op het certificaat staat het aantal te oogsten stammen en kubieke meters aangegeven. Een concessiehouder mag jaarlijks maximaal 2600 ha exploiteren en per ha is ongeveer anderhalve stam geschikt voor commerciële doelen⁸. De concessiehouder moet zich hier stikt aan houden, anders kan zijn concessie worden ingetrokken. Een gemiddelde concessie heeft een levensduur van 10 jaar. Daardoor heeft het bosexploitatiebedrijf geen langdurige interesse in de groeiplaats en is het bedrijf niet echt gemotiveerd om het bos te regenereren. Vóór 1983 waren de concessiehouders verplicht om binnen hun concessiegebied publieke werken uit te voeren, zoals de aanleg van wegen en de bouw van ziekenhuisjes en scholen. Deze plicht werd vervangen door het huidige systeem waarin een gedeelte van de belastingen (10%) terugvloeit naar de lokale bevolking. Vaak moeten de bosbedrijven i.v.m. corruptie nog wat extra's betalen aan de lokale machthebbers¹⁵.

Een concessiehouder kan zijn eigen rondhout verzagen (wat in toenemende mate gebeurt, omdat in de uitwerking van de boswet van 1994 staat dat 70 procent van de houtproductie lokaal verwerkt moet worden. Een van de gevolgen hiervan is, dat kapconcessies nu vrijwel alleen nog maar worden toegewezen aan bedrijven die investeren in houtverwerkingscapaciteit) of hij kan het aan derden verkopen, bijvoorbeeld aan een andere zagerij. Om de stammen buiten het concessiegebied te mogen vervoeren, moet hij over een 'feuille de route' beschikken, die door het ministerie van milieu en bossen (MINEF) wordt afgegeven. Er staan nummers op vermeld, die ook op de stammen moeten zijn terug te vinden evenals het aantal kubieke meters en de houtsoort. Dit document wordt tijdens het transport meerdere keren gecontroleerd. Ook bij de zagerij staat meestal nog een controlepost waar nogmaals wordt gecheckt of de partij hout legaal gekapt is¹⁶.

In tegenstelling tot andere gebieden in de 'vochtige' Tropen, vindt er in het regenwoud van Kameroen vrijwel geen kaalkap plaats. De hoge transportkosten en de vraag naar specifieke houtsoorten hebben ertoe geleid dat de bosexploitatiebedrijven selectief zijn gaan oogsten. Dat heeft echter overexploitatie van bepaalde houtsoorten tot gevolg gehad en een relatief hoog aandeel verspilling van (niet-commerciële) bomen. Voor de gemiddeld 5 m³ die per ha selectief wordt geoogst, wordt 3 m³ per ha aan overige boomsoorten verspild¹⁷.

Wie geen concessie heeft, kan inschrijven op zogeheten 'ventes de coupe', die met een gesloten inschrijving werken en die in grootte variëren van 3000 tot 5000 ha. Ook hier gelden beperkingen ten aanzien van het maximaal te kappen bomen en is een 'feuille de route' vereist zodra

¹⁴ Filipino, L. 2003. Ingezonden brief aan de Houtwereld van 22 januari 2004

¹⁵ Colomb, J and Bikié, M. 2001. 1999-2000 Allocation of logging permits in Cameroon: fine tuning Central Africa's first auction system. Global Forest Watch Report

¹⁶ Filipino, L. 2003. Ingezonden brief aan de Houtwereld van 22 januari 2004

¹⁷ <http://www.globalforestwatch.org/english/cameroon/index.htm>

het hout vervoerd wordt. Kameroen werkt met weegbruggen. Bij elke weegbrug is een controlepost van het ministerie van milieu en bossen aanwezig.

Ook bij de export van gezaagd hout verstrekt het ministerie een officieel 'feuille de route' aan de zagerij die voor de uitvoer zorgt. Voordat het gezaagde hout in de haven ligt, zijn er diverse controleposten gepasseerd en moeten alle formaliteiten en exportvergunningen in orde zijn. Alleen geregistreerd zagerijen krijgen zo'n exportvergunning¹⁰.

3.3 Houtplantages

In de vijftiger jaren zijn er in Kameroen plantages aangelegd met diverse houtsoorten: *Terminalia ivorensis*, *Aukoumea klaineana*, *Tectona grandis*, *Pinus* spp., *Meliaceae*, *Eucalyptus* spp. *Gmelina arborea* werd aangeplant vanwege de productie van lucifers, vooral in het westelijk deel van Kameroen (400 ha). In de 'semi-aride' gebieden in het midden en noorden van het land werden veel brandhoutplantages aangelegd met goede resultaten: *Cassia siamea* en *Dalbergia sissoo* bleken zeer goed te groeien. Door het programma "Sahel Vert" is er ook veel *Eucalyptus* aangeplant, maar die kreeg het zwaar te verduren door de termieten.

In 1999 was het totale oppervlakte houtplantages 37 621 ha plus nog eens 42 200 ha rubber plantages. Daarmee komt het totaal op 80 000 ha. Alleen *Terminalia* spp. wordt gebruikt voor industriële toepassingen, terwijl *Eucalyptus* vooral paalhout oplevert voor lokaal gebruik.

De jaarlijkse uitbreiding van houtplantages is zeer gering: slechts 200 ha per jaar. Er is veel land beschikbaar voor de aanleg van houtplantages: ongeveer 568 500 ha, maar het gebrek aan financiën voor de aanleg en beheer van plantages vormt een groot knelpunt. Andere problemen zijn de moedwillige bosbranden en schade door loslopend vee.

Tabel 3: Plantage oppervlak per houtsoort

Species group	Area	
	[ha]	[%]
Eucalyptus	7,500	9.4
Rubber	42,200	52.8
Terminalia	5,200	6.5
Other Broadleaved	21,100	26.4
Pinus spp.	4,000	5.0
Total	80,000	100.0

(Bron: FAO: Forest Resource Assessment 2000)

4. Illegale houtkap

Naast de illegale praktijken zoals die ook in andere landen voorkomen (zoals meer soorten of andere soorten kappen dan is toegestaan; kappen van beschermde soorten; kappen buiten of in beschermde zones binnen de concessie; kappen boven of onder de toegestane diameter e.d.), speelt 'patronage' met name in Afrika een grote rol. Hierbij verlenen machthebbers voorrechten aan bedrijven in ruil voor een goed gevulde envelop. Volgens een studie van 'Global Forest Watch Cameroon' uit 2000 bedroeg illegale kap in Kameroen circa 50%¹⁸ van de totale oogst. De regering heeft, gemotiveerd door het mislopen van belastinginkomsten, uitgesproken de illegale houtkap aan te pakken. In 2000 en 2001 nam illegale houtkap een vlucht toen de overheid van Kameroen besloot de oogst aan banden te leggen, juist op het moment dat het controleapparaat minimaal functioneerde en de houtverwerkende sector zich uitbreidde. In deze periode heeft het ministerie van Milieu en Bossen (MINEF) in Kameroen en het Britse departement voor Internationale Ontwikkeling een onafhankelijke waarnemer aangesteld: de Britse milieuorganisatie 'Global Witness'. Deze organisatie vergezelt ambtenaren van het ministerie bij het controleren van houtexploitanten op het naleven van de wet, maar kan ook onafhankelijk het veld ingaan. Global Witness blijft actief tot er een internationaal bindend systeem geïmple-

¹⁸ Hutter, C., An Overview of logging in Cameroon, A Global Forest Watch Cameroon Report, World Resources Institute, 2000 (Url: <http://www.globalforestwatch.org/common/cameroon/english/report.pdf>)

menteerd is¹⁹. De controlerapporten zijn openbaar gemaakt en de overheid lijkt meer werk te maken met het vervolgen van de ergste overtreders. Het vakblad Houtwereld schrijft in december 2003 dat de verliezen voor de Kameroense samenleving door de ongeoorloofde bosexploitatie en corruptie binnen de houtverwerkende industrie geraamd worden op 5,3 miljoen dollar per jaar²⁰, waarbij de schade aan ecosystemen en lokale gemeenschappen buiten beschouwing is gelaten. De eigenlijke schade zal veel groter zijn. Zo concludeerde Global Witness na een gedetailleerde studie van één concessie dat het verlies aan inkomsten alleen hier al meer dan ca. 33 miljoen US \$ bedroeg²¹.

De organisatie Global Witness concludeerde in oktober 2003 dat er op ruime schaal gesjoemeld werd met de verstrekking van concessies²². Ook zouden ambtenaren van MINEF soms beide ogen dichtknippen als bosexploitanten tot ver buiten de genzen van hun concessie aan het werk zijn. Transparency International (TI) rangschikt Kameroen op de negende plaats op de wereldranglijst van de meest corrupte landen²³. Raymond Dou'a (TI): "Nationale en internationale bedrijven moeten zich wel met omkoping inlaten, anders kunnen ze zakendoen in Kameroen op hun buik schrijven." Volgens Dirk Ouwehand, directeur Afrika van Wijma, is er sinds een paar jaar echter veel veranderd in de bossector in Kameroen. "We zijn er nog lang niet, maar er is nu wel goed overleg met het ministerie. En er zijn nog maar 15 grote bedrijven actief, die allemaal aan duurzaam bosbeheer werken. De kleintjes, die eerder kunnen rommelen, hebben het niet volgehouden."²⁴

In 2002 hebben 31 Afrikaanse landen in Yaoundé verklaard het probleem van illegale houtkap te willen aanpakken. De verklaring is mede ondertekend door de belangrijkste verbruikerslanden, NGO's en de houtverwerkende industrie. De verklaring vormt het hoogtepunt van het in gang gezette AFLEG-proces. AFLEG staat voor 'Afrika Forest Law Enforcement and Governance' oftewel het versterken van de toepassing van de boswetgeving in Afrika²⁵.

WWF Kameroen helpt binnen het zogenaamde 'Jengi-project' bedrijven bij het omschakelen naar een verantwoord bosbeheer, naar (uiteindelijk) FSC maatstaven. Met een aantal kapbedrijven zijn al overeenkomsten gesloten en in oktober 2003 heeft het WWF aangekondigd een zogenaamde 'producers group' voor deze regio op te zetten²⁶. Ook de VS bemoeien zich met illegaal hout in Kameroen door het 'Congo Basin Forest Partnership', opgericht tijdens de milieuconferentie van Johannesburg in 2002 door de bosministers van de 7 betrokken landen. Doel is economie en ecologie zoveel mogelijk te laten samengaan. Besloten is binnen vijf jaar 16 miljoen ha aan bosconcessies onder een duurzame bosbeheerplanning te brengen. Met financiële steun van de ITTO is meer dan 500.000 ha ecologisch waardevol bos in het Kongo Bekken geïdentificeerd als toekomstig bosreservaat. Daarnaast kondigde minister Powell van Buitenlandse Zaken in juli 2003 de lancering van de 'President's Initiative Against Illegal Logging' aan. De VS richt zich o.a. op het transparanter maken van de markt, het op technologische wijze beschermen van bossen en het bestrijden van overheids corruptie in het algemeen en meer specifiek in de bos- en houtsector. Zij richt zich binnen dit initiatief overigens niet alleen op het Kongo Bekken, maar ook op de Amazone regio, centraal Amerika en zuid (oost) Azië.

Lex Filippo (Afram-Hout) beschrijft in een ingezonden brief in de Houtwereld²⁷ hoe de verschillende handelingen vanaf het bos tot aan de export van hout in Kameroen plaatsvinden. Hij constateert dat Kameroen met de regelgeving rondom houtexport (en de controle hierop) één van de best georganiseerde landen in Afrika is. Volgens Filippo kan er zonder de 'feuille de route' nog niet het kleinste stukje hout vervoerd worden en is de houtoogst in Kameroen zo georganiseerd dat er van illegaliteit geen sprake kan zijn.

¹⁹ <http://www.globalwitness.org/projects/cameroon/en/> (bekeken op 5 februari 2004)

²⁰ Afrika wil illegale kap bestrijden, Houtwereld nr. 24, 11 december 2003

²¹ Reactie Laura Furones, Global Witness, op SBH questionnaire, 26 januari 2004

²² Trouw, 26 november 2003

²³ <http://www.transparency.org>

²⁴ Trouw, 26 november 2003

²⁵ Afrika wil illegale kap bestrijden, Houtwereld nr. 24, 11 december 2003

²⁶ Persbericht WWF, 15 oktober 2003 (Url:

http://www.panda.org/about_wwf/what_we_do/forests/news/news.cfm?uNewsID=9227)

²⁷ Houtwereld nr. 2, 22 januari 2004

In een aantal onderzoeken die Greenpeace, in samenwerking met andere organisaties, de afgelopen jaren in Kameroen heeft verricht²⁸ komen echter o.a. de volgende overtredingen naar voren:

- Misbruik van 'Autorisation Spéciale d'Evacuation de Bois' (ASEB). Deze vergunning geeft het recht om reeds gekapt hout uit het bos te verwijderen.
- Misbruik van ARB's – récupérations. Vergunningen waarmee hout mag worden gekapt in een vooraf bepaald ontwikkelingsareaal, waarbij een bepaald gebied vrijgemaakt moet worden of waarbij de bomen reeds omgekapt zijn en in het bos zijn achtergelaten. Deze vergunningen zijn in 1999 officieel stopgezet.
- Misbruik van 'vente de coupe' kapvergunningen. Een 'vente de coupe' is een korte termijn kapvergunning van maximaal 2500 ha, waarvoor geen beheerplan is vereist.
- Ongedateerde en het ontbreken van serienummers op de 'feuille de route' documenten.
- 'Witwassen' van illegaal gekapt hout op openbare veilingen van geconfisqueerd hout.
- Niet betalen van de verplichte vergoeding aan lokale gemeenschappen.

De wetgeving op papier lijkt prima in orde in Kameroen. Echter, in het veld zou deze wetgeving beter gehandhaafd moeten worden²⁸. Global Forest Watch Cameroon constateerde dat veel overtredingen niet voor de rechter komen en wanneer dit wel het geval is, wordt één op de vijf zaken opgeschort na tussenkomst van een invloedrijk persoon. De mensen in Kameroen zelf zien hun eigen rechtbanken als zeer corrupt²⁹. In dit kader is recent een comité opgericht om corruptie binnen het ministerie van milieu en bossen tegen te gaan. E.e.a. in overeenstemming met een in 2001 genomen ministerieel besluit om een nationaal waarnemingscomité op te richten om corruptie in Kameroen te bestrijden³⁰.

Overige geraadpleegde bronnen over illegale houtkap in Kameroen:

Forest Law Enforcement in Cameroon, 2nd Summary Report of the Independent Observer December 2001 - June 2003, Global Witness, 2003

Peter Ngea, communicatiemanager WWF-Kameroen (www.wwfcameroon.org)

Mitchel Ndjatsana, WWF-Kameroen

²⁸ Het betreft hier o.a. de volgende greenpeace rapporten uit de serie 'Forest crime file: Corporate Crimes': Kettingzaagcrimineel CIBEC (april 2003); Chainsaw criminal REEF (april 2003); Chainsaw criminal Wijma (april 2003); Hazim: plundering Cameroon's ancient forests (2002) en Wijma: logging illegally in Cameroon's rainforest (augustus 2002). Deze rapporten zijn te vinden op <http://www.greenpeace.nl>

²⁹ <http://www.transparency.org>

³⁰ AllAfrica.com <http://www.illegal-logging.info/news.php?newsId=14> (bekeken op 5 februari 2004)

5. Productie, handel en verbruik houtproducten

Tenzij anders vermeld is de bron voor onderstaande tabellen: FAOSTAT - Forestry data and Forestry Trade Flow 2001 (www.fao.org)

Handel				
	import		export	
	x miljoen US\$	%	x miljoen US\$	%
Totaal producten en diensten	1.900	100	1.749	100
Totaal hout en houtproducten	27	1,4	431	24,6
waarvan				
rondhout	0	-	98	5,6
gezaagd hout	0	-	301	17,2
platen	0	-	32	1,8
pulp	1	0,1	0	-
papier en karton	26	1,3	0	-

¹⁾ Bron: World Trade Organisation – International Trade Statistics 2002 (data 2001) (www.wto.org)

Houtverbruik en zelfvoorziening	
Inclusief brandhout	Exclusief brandhout
Jaarlijks verbruik hout en houtproducten 10 miljoen m ³ r.e. = 672 m ³ per inwoner	Jaarlijks verbruik hout en houtproducten 0,8 miljoen m ³ r.e. = 55 m ³ per inwoner
zelfvoorzieningsgraad 110 %	zelfvoorzieningsgraad 218 %

¹⁾ r.e. = rondhout equivalent

Rondhout (exclusief brandhout)		
		tropisch loofhout
* 1000 m ³	productie	1.809
	import	0
	export	248
	verbruik	1.561
* milj US\$	import	0
	export	98
zelfvoorzieningsgraad		116 %
bestemming export tropisch loofhout		
China		36 %
Italië		27 %
Turkije		10 %
Frankrijk		8 %
<i>Nederland</i>		5 %
rest		14 %

Gezaagd hout

		tropisch loofhout
* 1000 m ³	productie	1.150
	import	0
	export	727
	verbruik	423
* milj US\$	import	0
	export	301
zelfvoorzieningsgraad		272 %
bestemming export tropisch loofhout		
Italië		20 %
Frankrijk		13 %
<i>Nederland</i>		12 %
België		8 %
Ver. Koninkrijk		5 %
rest		12 %
onbekend		30 %

Fineer en multiplex

		totaal	fineer	multiplex
* 1000 m ³	productie	115	80	35
	import	0	0	0
	export	53	32	21
	verbruik	62	48	14
* milj US\$	import	0	0	0
	export	32	24	8
zelfvoorzieningsgraad			167 %	250 %
		bestemming export		
		fineer	multiplex	
Italië		73 %	onbekend 100 %	
Frankrijk		9 %		
rest		8 %		

Spaan- en vezelplaat

Geen productie, handel en verbruik

Pulp, papier en karton			
		pulp	papier en karton
* 1000 ton	productie	0	0
	import	2	43
	export	0	0
	verbruik	2	43
* milj US\$	import	1	26
	export	0	0
zelfvoorzieningsgraad			
		herkomst import	
		pulp	papier en karton
Chili	68 %	Finland	31 %
Finland	28 %	Frankrijk	24 %
rest	4 %	Zweden	7 %
		Roemenië	6 %
		Oostenrijk	6 %
		<i>Nederland</i>	5 %
		rest	21 %